

**AZ EURÓPAI UNIÓ
TANÁCSA**

2001. február 14., Brüsszel

5980/01

LIMITE

EDUC 23

A Tanács által lefolytatott

ELJÁRÁS EREDMÉNYE

Előző 5680/01 EDUC 18
dokumentum:

Tárgya: Az Oktatási Tanács jelentése az Európai Tanács felé
 „Az oktatási és képzési rendszerek jövőbeni konkrét célkitűzései” címmel

Az Európai Tanács által, annak 2000. márciusi lisszaboni találkozásán, adott megbízás alapján az Oktatási Tanács 2001. február 12-i találkozásán a fentiekben említett jelentést, a Mellékletben rögzítetteknek megfelelően, a stockholmi Európai Tanács (március 23-24.) elé való terjesztésre elfogadta.

AZ OKTATÁSI TANÁCS JELENTÉSE

AZ EURÓPAI TANÁCS FELÉ

**AZ OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZEREK
JÖVŐBENI KONKRÉT CÉLKITŰZÉSEIRŐL**

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	4
I. A kihívások.....	5
II. A célkitűzések	7
- Az Európai Unió oktatási és képzési rendszerei minőségének és hatékonyságának fokozása	7
- Az oktatási és képzési rendszerek mindenki számára való elérhetőségének elősegítése..	11
- Az oktatási és képzési rendszerek megnyitása a tágabb világ irányában.....	13
III. Az oktatás jövőbeni szerepe a lisszaboni találkozót követően	16

**AZ OKTATÁSI TANÁCS JELENTÉSE
AZ EURÓPAI TANÁCS FELÉ**

**AZ OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZEREK
JÖVŐBENI KONKRÉT CÉLKITŰZÉSEIRŐL**

BEVEZETŐ

(1) Az Európai Tanács, 2000. márciusi lisszaboni találkozóján arra kérte fel az Oktatási Tanácsot, „hogyan általános véleményt formáljon az oktatási rendszerek jövőbeni konkrét célkitűzéseiről, különös tekintettel a közös aggodalmakra és prioritásokra, de tiszteletben tartva a nemzeti különbségeket annak érdekében, hogy hozzájáruljon a luxembourgi és cardiffi folyamatokhoz, valamint átfogóbb jelentést terjesszen az Európai Tanács elé 2001 tavaszán¹. Az Oktatási Tanács, 2000. júniusi és novemberi találkozóin a Bizottságot egy olyan jelentés elkészítésére² kérte fel ebben a témában, amely a Tanács saját jelentésének alapjául szolgálhat. Az Oktatási Tanács 2001. február 12-én elfogadta a jelentést, amelyet ezúton terjeszt a stockholmi Európai Tanács elé, a 2000. június 19-20-i Santa Maria da Feira-i Európai Tanács³ által aláírt, valamint 2000. december 7-9-i nizzai Európai Tanács⁴ által megerősített formában.

(2) Az említett jelentés az oktatási és képzési rendszerekre egyaránt kitér, ugyanis a Tanács álláspontja szerint a lisszaboni Európai Tanács által adott megbízás nem korlátozódik a hagyományos értelemben vett oktatásra.

(3) A tagállamok hozzájárulásai alapján a Tanács számos közös prioritást határozott meg a jövőre, valamint az oktatási és képzési rendszerektől elvárt erőfeszítésekre nézve, amennyiben el kívánjuk érni azt a lisszaboni célt, miszerint Európának *„a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kell válnia, amely több és jobb munkahely, valamint az erősebb társadalmi kohézió révén képes a fenntartható gazdasági növekedésre”*. Ugyanakkor a Tanács emlékeztet arra az elvre, hogy az Oktatás egyik fontos feladata a társadalmaink által közösnek tekintett humán értékek érvényre juttatása. A Tanács azon általános célokat is figyelembe vette, amelyeket a társadalom az oktatásnak és a képzésnek tulajdonít, nevezetesen:

- az egyén fejlődése, hogy ezáltal képességeit teljes mértékben kiaknázza és értékes életet éljen;
- a társadalom fejlődése, különösen a demokrácia támogatása, az egyének és csoportok közötti különbségek és egyenlőtlenségek csökkentése, és a kulturális sokszínűség ösztönzése révén;
- a gazdaság fejlődése, annak biztosítása révén, hogy a munkaerő képességei igazodjanak a gazdasági és technológiai forradalomhoz.

(6) A Tanács munkája során figyelembe vette a Bizottság által a lisszaboni Európai Tanács óta tett intézkedéseket - különös tekintettel az „e-tanulás”-ra (e-learning) vonatkozó Tájékoztatások (Communications) közzétételére, valamint az Oktatási Tanács elé 2000. november 9-én terjesztett Egész életen át tartó tanulásra vonatkozó Nyilatkozatra (Memorandum of Lifelong Learning), és megfogja vitatni a témával kapcsolatos fejleményeket¹.

¹ Elnökségi megállapítások (Presidency Conclusions), 27. bekezdés.

² A Bizottság jelentése Az oktatási rendszerek jövőbeni konkrét célkitűzéseiről (COM (2001) 59 végleges változat), hamarosan hozzáférhető 5688/01 EDUC 20 számon.

³ Elnökségi megállapítások (Presidency Conclusions), 32. bekezdés.

⁴ Elnökségi megállapítások (Presidency Conclusions), 34. bekezdés.

I. A KIHÍVÁSOK

(3) A világot a gyors változások, a fokozódó globalizáció, valamint a gazdasági és társadalmi-kulturális kapcsolatok növekvő bonyolultsága jellemzik. Ezen változások gyorsasága megjelenik minden olyan összefüggésben, amelybe az oktatási és képzési rendszerek jövőbeni célkitűzéseire vonatkozó bármiféle véleményt el kell helyezni. Az új gazdasági struktúrák és társadalmak hajtóereje egyre inkább az információ és a tudás. Külön említést érdemel a számítógépek elterjedése mind a munkahelyeken, mind az otthonokban, és az információs és kommunikációs technológia (ICT - IKT) ezen viszonylagos ismerete olyan háttért jelent, amelynek alapján kell az oktatás és képzés jövőjét tervezni.

Európa polgárai már most a világon a legjobban képzettek, az európai oktatási és képzési rendszereket a világ legjobbjai között tartják számon. Ugyanakkor Európának előre kell terveznie, hogy globális léptékben is versenyképes maradjon, ideértve az új információs és kommunikációs technológiák használatát is.

1.1. A munkavállalói élet változásai

A munka jellege változik, a munkavállalóktól és vezetőktől elvárt képességek változnak. Erre a változásra példa a termékek növekvő tudásigénye, a munkaerő egyre növekvő aránya a szolgáltatási ágazatban, az új készségeket megkövetelő változó munkaszervezetek, valamint a vállalkozások képzések nyújtásában játszott szerepe. A tudástól már nem lehet elvárni azt, hogy az egész életen át statikus maradjon, mint ahogy az korábban volt. Az egész életen át tartó tanulás (lifelong learning) a elhelyezkedési lehetőségek szempontjából számos területen lesz előfeltétele a munkaerőpiacon való talpon maradásnak. A tudáson alapuló társadalom ilyenén fejlődése ugyanakkor nem eredményezheti társadalmi korlátok kialakulását, sőt, inkább azok leküzdését kell, eredményezze. Ezek a kihívások közősek minden oktatási és képzési rendszerben, számítaniuk és alkalmazkodniuk kell a gyors változásokra, illetve változásokhoz. A közös célkitűzések, a lehetséges megoldások megvitatása, valamint a bevált gyakorlat megosztása az ezen kihívásoknak való közös megfelelés fontos eszközei lesznek.

1.2. Társadalom, demográfia és migráció

Először is, változóban van a demográfiai szerkezet. Az idősök aránya soha nem volt ilyen nagy. Tovább élünk és aktívabban, mint eddig bármikor. A fiatal és képzett szakemberek ritka erőforrásnak számítanak, különösen a szűkös munkaerőpiaccal rendelkező országokban. Ahhoz, hogy társadalmaink fenntartható fejlődését biztosíthassuk, alaposan fontolóra kell vennünk ezt a folyamatot.

Az említett demográfiai folyamatoknak az oktatási és képzési rendszerek felé jelentett kihívásai a következőket jelentik:

- arra kell ösztönözni az embereket, hogy folytassák tanulmányaikat akár a hagyományos oktatási és képzési lehetőségek keretein belül, akár a munkájukhoz kapcsolódó képzés formájában, és ezáltal alkalmazási feltételeik javuljanak és vállalkozóbbá váljanak;
- az embereknek hosszabb és aktívabb életút során kell biztosítani a tájékoztatást és az útbaigazítást, valamint a folyamatos oktatást és képzést.

Magának a tanári szakmának is szembe kell néznie a demográfiai változással. Az Unión belül a tanároknak mintegy fele 40 éves vagy annál idősebb, 20 százalékuk az elkövetkező tíz évben nyugdíjba fog vonulni. Ugyanakkor jelentős eltérések mutatkoznak; egyes országokban az elkövetkező 10 évben nyugdíjba vonulni készülő tanárok aránya sokkal magasabb, akár a 75-80 %-ot is eléri. Ennek a tanárképzésre és a tanárok felvételére gyakorolt hatásai igen súlyosak, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy egyes országokban milyen nehezen lehet pályakezdőket vonzani erre a pályára.

Ezen túlmenően a migrációs irányok is változatosabb képet mutatnak mára. Ez pedig az oktatási és képzési rendszereket egy sokszínű és többnyelvű közönség kiszolgálásának valóságával állítja szembe. Az EU irányába tartó migrációs áramlást is a fenntartható fejlődés tükrében kell vizsgálni.

1.3. Esélyegyenlőség és társadalmi kirekesztődés

Az oktatás és képzés olyan strukturális eszközök, amelyek révén a társadalom segíteni tudja polgárait a jóléthez, demokratikus döntéshozatalhoz és egyéni társadalmi-kulturális fejlődéshez való egyenlő hozzájutás megszerzésében. A készségeiknek egész életükön át tartó fejlesztéséhez való hozzájutás ezért kulcsfontosságú elemmé válik a társadalmi kirekesztődés elleni harcban, valamint a legtágabb értelemben vett esélyegyenlőség megteremtésében. Az oktatási és képzési rendszerek célul kell tűzzék egy magában foglaló társadalom létrehozásában való közreműködést azáltal, hogy biztosítják a megfelelő struktúrákat és mechanizmusokat a bármilyen szinten megjelenő diszkrimináció megszüntetéséhez. Ebben az összefüggésben külön figyelmet kell szentelni az olyan kiszolgáltatott csoportoknak, mint például a speciális oktatási igényű személyek.

1.4 A közelgő bővítés

Az Európai Tanács nizzai megállapodásait követően az Unió bővítése középtávú esemény. Ez kihat maga az Unió oktatási és képzési rendszerei célkitűzéseire is - de talán még inkább a csatlakozni kívánó országokéra. A jelentés célkitűzései ugyanúgy vonatkoznak a csatlakozni kívánó országokra is - bizonyos esetekben vitathatatlanul eltérő prioritásokkal, illetve hangsúlyokkal.¹

¹ Az oktatási miniszterek ezeket a kérdéseket a csatlakozni kívánó országok bevonásával Rigában 2001. június 29-30-án megrendezésre kerülő Közös Miniszteri Értekezleten (Joint Ministerial Conference - JMC) vitatják meg.

II. A CÉLKITŰZÉSEK

A fenti kihívások és fejlemények tükrében, valamint Európa „új stratégiai céljának” elérésében való közreműködés végett az oktatási miniszterek az alábbi konkrét stratégiai célkitűzéseket fogadták el az elkövetkező tíz évre.

- ◆ **Az Európai Unió oktatási és képzési rendszerei minőségének és hatékonyságának fokozása**
- ◆ **Az oktatási és képzési rendszerek mindenki számára való elérhetőségének elősegítése**
- ◆ **Az oktatási és képzési rendszerek megnyitása a tágabb világ irányában**

(7) Ezek a közös célkitűzések jelentik a tagállamok európai szintű együttműködésének alapját az elkövetkező tíz évben annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a lisszaboni találkozón rögzített célok eléréséhez, különös tekintettel a luxembourgi és cardiffi folyamatok tükrében.

A fenti célkitűzések megvalósítása óriási kihívást jelent az oktatási és képzési rendszerek szempontjából. Különösen a minden életszakaszban folytatott tanulásnak tulajdonított kiemelt prioritás jelent komoly igényt a megfelelő erőforrások iránt.

2.1. 1. SZÁMÚ CÉLKITŰZÉS: AZ EURÓPAI UNIÓ OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZEREI MINŐSÉGÉNEK ÉS HATÉKONYSÁGÁNAK FOKOZÁSA

(10) A tanulás minőségének és színvonalának növelése alapvető fontosságú ahhoz, hogy Európa versenyképesebb és dinamikusabb társadalom legyen, polgárai pedig jóban fejleszthessék saját készségeiket és képességeiket, illetve valóra válthassák lehetőségeiket, mint állampolgárok, mint a társadalom tagjai, és mint a gazdaság szereplői. Azokat, akik nincsenek felkészülve ezekre a változásokra, különösen fenyeget a kirekesztődés veszélye a jövőben. Bizonyos jelek kifejezetten arra utalnak, hogy a megfelelő képesítéssel nem rendelkező egyéneket négyszer annyira fenyeget a munkanélküliség veszélye. Ezáltal a munkanélküliség és a társadalmi kirekesztődés megelőzése és leküzdése az oktatás és képzés, ideértve a munkához kapcsolódó képzés biztosításának minőségével kezdődik.

2.1.1. (11) A tanárok és oktatók oktatásának és képzésének javítása

Komoly kihívást jelent az elkövetkező 10 év során az oktatási és képzési rendszereknek, hogy a tanárok és oktatók alapképzése és gyakorlati képzése javuljon annak érdekében, hogy tudásuk és készségeik megfeleljenek a társadalom változásainak és elvárásainak, valamint az általuk tanított és oktatott eltérő csoportoknak.

A tanárok és oktatók fontos szerepet játszanak a tanulók motiválásában és sikerében. A jövőre irányuló képzés ma alapvető - a tanárok többsége 25 éve vagy annál régebben szerezte képesítését, készségeik frissítése olykor nem tartott lépést a változásokkal. A tanárok és oktatók szerepe ugyanígy meg is változott - továbbra is átadják a tudást, de ma már a tanulókat saját egyéni ismeretszerzési útjukon eligazító konzulensként (tutor) is meg kell, állják a helyüket. A képzés alkalmassá kell, tegye a tanárokat és oktatókat arra, hogy saját tanulóikat is arra ösztönözzék, ne csak az általuk szükségesnek tartott elméleti ismereteket és szakkészségeket szerezzék meg, hanem felelősséget is vállaljanak saját tanulásukért annak érdekében, hogy szert tegyenek a társadalom és a munka által ma megkövetelt hozzáértésre is. Végül a tanárok felvételének és státuszának kérdésével is foglalkoznunk kell.

2.1.2. A tudásalapú társadalom készségeinek fejlesztése

(12) Az írni-olvasni, valamint a számolni tudás fokozása

A minőségi tanulás előfeltétele az írni-olvasni és számolni tudás gyakorlatban működő szintje megszerzésének biztosítása minden polgár számára. Ez a tudás kulcsfontosságú minden erre épülő tanulási képesség szempontjából csakúgy, mint az elhelyezkedési lehetőségek szempontjából. Bizonyos csoportok (pl. akiknek az anyanyelve nem a tanulás nyelve) különösen kiszolgáltatottak.

Hiba lenne az írni-olvasni és számolni tudást olyan készségnek tekinteni, amit az iskolában lehet elsajátítani és amely aztán az egyént egész életén elkíséri. Bár a problémát leginkább az alapoktatással és alapképzéssel összefüggőnek tekintik, a kutatások egyre inkább arra utalnak, hogy ezek a készségek használat közben romlanak, sőt, idővel akár teljesen el is veszhetnek. Egy olyan társadalomban, amelyben az emberek egyre többet és többet fogadhatnak be olvasás nélkül, más eszközökkel kell őket meggyőzni arról, hogy az írni-olvasni és számolni tudás hatékony szintűre való fejlesztése és megőrzése egyéni és szakmai szempontból egyaránt alapvető fontosságú.

(18) A tudásalapú társadalom alapvető készségeinek újrafogalmazása

A társadalom azon alapvető készségek biztosítását várja el az oktatástól és képzéstől, amelyek az egyén számára biztos alapot nyújtanak az élethez és a munkához. Ezért szakmai és technikai készségekre épp úgy kiterjednek, mint ahogy szociális és személyes képességekre, ideértve a művészetek és a kultúra ismeretét, amelyek révén az emberek együtt tudnak működni és aktív polgárok lehetnek. A társadalmi és gazdasági változások felgyorsult üteme, különösen az információs és kommunikációs technológiák bevezetése megköveteli, hogy folyamatosan felülvizsgáljuk és rendszeresen a kérdéses változásokhoz igazítsuk a releváns készségek meghatározásait, továbbá esélyt biztosítsunk az új készségek megszerzésére azok számára, akik az szervezett oktatásból, illetve képzésből még azok széleskörű megjelenése előtt kikerültek.

(20) A tanulási képesség megőrzése

A társadalom és a munka változó jellege egyre inkább azt jelenti, hogy a szakmai, illetve szakirányú készségek nem elegendőek. A munkahelyen a munkaszervezet összetettsége, a munkavállalók által végzendő feladatok növekvő sokfélesége, a rugalmas munkavégzési minták és csapatmunkára épülő módszerek bevezetése mind azt jelenti, hogy a munkahelyen használatos készségek választéka egyre csak bővül. Hasonlóképpen, a társadalom egésze is kevésbé egységes mint régen, így egyre szélesebb körben van szükség a személyes jártasságokra (mint például az alkalmazkodóképesség, mások és a hatáskörök tolerálása, a csapatmunka, a problémamegoldás és a kockázatvállalás, a függetlenség, stb.), amennyiben azt szeretnénk, hogy az emberek megértésben és egymást tisztelve éljenek együtt. Ezen jártasságok közül a legfontosabb a tanulás képessége - az új fejlemények és készségek iránti kíváncsiság és érdeklődés megőrzése -, amely nélkül nem létezhet az egész életen át tartó tanulás. Azonban számos tanár számára jelent nehézséget ennek a képességnek az ösztönzése; ezért is kell az elkövetkező években hangsúlyt fektetni a fejlesztésére a tanárképzésben és az oktatási kutatásokban egyaránt.

2.1.3. (19) Az információs és kommunikációs technológiák elérhetőségének biztosítása mindenki számára

Az ICT társadalmi használatának fejlődése forradalmasította az iskolák, képzési intézmények és más oktatási központok működési lehetőségeit, ugyanis valóban megváltoztatta azt, ahogyan Európa lakosságának jelentős része dolgozik. Az ICT egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a nyílt tanulási környezetekben és a virtuális tanításban is. Az oktatási és képzési rendszereket illetően a gyors fejlődésre való reagálás képessége, valamint a versenyképesség megőrzésének szüksége továbbra is fontos szerepet fog játszani. Ezen kívül az egyénnek rugalmasságra is szüksége lesz ahhoz, hogy egész életében megszerezhesse az ICT készségeit. Ennek eredménye olyan kérdések

fog múlni, mint például a rugalmas szervezetek, az elegendő erőforrások és különösen a következőkre helyezett állandó hangsúly:

Az iskolák és oktatási központok felszerelése

Ezen a téren Lisszabon azt tűzte ki célul, hogy a tagállamok minden iskolában biztosítsanak hozzáférést az internethez és a multimédia forrásokhoz 2001 végéig. Jelentős nemzeti erőfeszítésekkel, és esetekben az EU Strukturális Alapjainak támogatásával, ez a cél teljesülni is fog. A jövőbeni kihívást az jelenti, hogy az iskolák, illetve az oktatási központok elegendő eszközzel, multimédia forrással és kiváló minőségű oktatási és képzési szoftverrel, valamint nagysebességű kapcsolatokkal rendelkezzen ahhoz, hogy a tanulók valóban ki tudják aknázni a rendelkezésre álló erőforrásokból és az internetes interaktivitásból adódó lehetőségeket.

A tanárok és oktatók bevonása

Ezen a téren is azt tűzte ki célul Lisszabon, hogy minden tanárt ki kell képezni az internet és a multimédia források használatára 2002 végéig. Minden tagállam felismerte annak jelentőségét, hogy a tanárok megfelelő képzésben részesüljenek. Talán mára ez még fontosabbá is vált, ahogy új pedagógiai kérdések merülnek fel annak mikéntjéről, ahogy az embereket az információs és kommunikációs technológiák konkrét készségek fejlesztésére való felhasználására lehet biztatni a tanulási folyamat során - ilyen például a vonatkozó információk kiválasztása, elemzése, majd azt követően tudássá és készséggé való átalakítása. A tanárok számára ez a kérdés megint csak nem pusztán az összekapcsolhatóságról és a képzésről szól, hanem arról is, hogy folyamatosan legyenek felvértezve azon készségekkel és azon válogatott kiváló minőségű szoftverekkel, amelyek segítségével az információs és kommunikációs technológiákat be tudják építeni a napi gyakorlatba.

Hálózatok és erőforrások kihasználása

Az iskolai hálózatok alkalmazása egyre gyorsabban terjed. Több tagállam is rendelkezik olyan külön oktatási és képzési hálózatokkal, amelyek segítségével a tanárok számára képzést és anyagokat, az osztályok számára iskolákon belüli, illetve iskolák közötti együttműködési eszközöket és módszereket, valamint az egyes tanulók számára a tananyaghoz kapcsolódó anyagokhoz való hozzáférést, illetve interaktív lehetőségeket biztosítanak. Ugyanakkor a multimédia források elérhetősége és nyelvi sokfélesége egyre nő, az iskolák és tanárok pedig egyre inkább hozzászoknak a használatukhoz. A multimédia források kiválasztásában nyújtott segítség és tanácsadás prioritást jelent majd a tanárok számára, továbbá ellenőrzési rendszereket és a bevált gyakorlat terjesztésének lehetőségeit is biztosít.

2.1.4 (21) A tudományos és technikai tanulmányokra felvett létszám növelése

Európának megfelelő mennyiségű matematikus és tudományos szakértőre van szüksége versenyképessége megőrzése érdekében.

A matematikai és tudományos tanulmányok iránti érdeklődés több országban is csökken, illetve nem nő kellő mértékben. Ez tetten érhető az iskolában, ahol az elvárhatónál kevesebb diák veszi fel ezeket a tantárgyakat; a fiataloknak és a szülőknek a nevezett tantárgyakhoz való hozzáállásában, és később a kutatásba, illetve kapcsolódó szakmákba újonnan felvettek számában. Szintén problémát jelent az említett szakterületre felvett nők aránya, illetve a magasan képzett kutatóknak az EU határain belül való megtartása is súlyos gond.

A jelenlegi helyzet már aggasztja a munkáltatókat; de további munkát igényel azon okok kimerítő elemzése, hogy a nevezett szakterületeken folytatott kutatásokra képzettek miért is nem találják elég vonzóknak ezt a pályát, és választanak inkább képzettségüktől meglehetősen távol eső szakmákat.

Ahogy haladunk a tudásalapú társadalom felé, növelnünk kell a tudományos kultúra általános szintjét a társadalmon belül. A tudományos és technológiai szakértelemre egyre nagyobb szükség

van a nyilvánosságot érintő vitákban, döntéshozatalban és törvényhozásban. Az állampolgárnak elemi szintű matematikai és tudományos ismeretekkel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megértsék ezeket a kérdésköröket, és tájékozottan válasszanak, még akár a teljes szakmaiság igénye nélkül is.

2.1.5 (27) Az erőforrások optimális kihasználása

A rendelkezésre álló erőforrások lehető legjobb kihasználásának szorítása mindennapos az EU iskoláiban és oktatási intézményeiben. Ezt segítő mechanizmusok lehetnek a következők:

(28) A minőségbiztosítás fokozása

A minőségbiztosítási rendszerek alapvető részét jelentik minden hatékony oktatási és képzési rendszernek. ¹ A minőség mérhetőségét biztosító technikák léteznek, bár nem minden ország tapasztalata egyezik azoknak az oktatásban és a képzésben való alkalmazásával kapcsolatban. Bevezetésük képzési erőfeszítést igényel az érintettektől. Alkalmazásuk a minőség emelkedéséhez vezet, nem csak az oktatás és képzés nyújtásának igazgatásában, hanem a megszerezhető tanulási élmény minőségében is.

(29) Az erőforrások hatékony kihasználásának biztosítása

Az emberi erőforrásokba való növekvő befektetések, valamint a szorító sikerorientáltság együttese azt jelenti, hogy az igényeket gondosan kell megcélózni. Ez viszont azt jelenti, hogy az érintett hatóságok figyelembe vehetik azoknak a tagállamoknak a szakértelmét, amelyek már kidolgozták saját rendszerüket az intézmények teljesítményének és a nemzeti irányelvek eredményességének mérésére.

2.2. 2. SZÁMÚ CÉLKITŰZÉS: AZ OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZEREK MINDENKI SZÁMÁRA VALÓ ELÉRHETŐSÉGÉNEK ELŐSEGÍTÉSE

Mindenki elfogadja azt, hogy az oktatási és képzési rendszereknek az egész életen át tartó tanulás világához kell alkalmazkodniuk. Ehhez szükség van olyan magában foglaló és koherens oktatási és képzési rendszerekre, amelyek a fiatalok és a felnőttek számára egyaránt vonzóak, továbbá egy olyan stratégiára, amely leküzdí a formális oktatás és képzés különféle része, valamint a nem-formális és informális tanulás közötti hagyományos korlátokat. A magas színvonalú, a korai gyerekkortól kezdődő és mindenkire kiterjedő alapképzés jelenti az elengedhetetlen alapokat. Ugyanakkor a demográfiai szerkezet változása - a társadalom fiatal rétegeinek aránya soha nem volt ilyen alacsony - tovább erősíti az idősebb korcsoportok folytatódó tanulására ösztönzésének jelentőségét.

2.2.1. Nyílt tanulási környezet

(14) Az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzájutás elősegítését nagyon is helyesen tekinti minden tagállam a legfontosabb kihívásnak. Minden tagállam felismerte, hogy a munka természetének és az információk elérhetőségének megváltozása azt jelenti, hogy az állandó tanulás- és információéhség létfontosságúak úgy az egyén, mint a társadalom és a gazdaság szempontjából.

Ahhoz, hogy ennek a kihívásnak meg tudjunk felelni, legelőször is azt kell felismerni, hogy változtatni kell az oktatás és képzés nyújtásának módján. Ez azt jelenti, hogy az említett rendszerek minden része demokratikusabbá és hozzáállásában a tanulót szívesebben látóvá kell válnon - különösen a felsőoktatásban. Az útmutatás és a tanácsadás könnyen hozzáférhetővé kell válnon, a tanulás folyamatait egyénre szabó különféle módszereket jobban kell kihasználni. Rugalmas útmutatási és tájékoztatási rendszereket kell kialakítani és a helyi körülményekhez igazítani az

¹ Az Európai Parlament és a Tanács Iskolák minőségi felmérésére vonatkozó ajánlása az elfogadás szakaszában van, a Tanács Felsőoktatási minőségbiztosításra vonatkozó ajánlása már elfogadásra került.

egész életen át tartó tanulás keretein belül. Az oktatás és képzés ilyen módon való kiterjesztése olyan kérdéseket vet fel, mint például a családbarát órarendekhez, a tanfolyamok ideje alatti gyermekfelügyelet lehetőségéhez való alkalmazkodás, a tanulási lehetőségek helyszíne és megfizethetősége, valamint a formális oktatási és képzési rendszereken kívül folytatott korábbi nem-formális, illetve informális tanulás elismerése. Az ICT és a nyílt tanulási környezetek kifejlesztése is eszköze lehet az oktatáshoz és képzéshez való hozzájutás elősegítésének.

Az oktatásnak a nagyon fiatal gyermekek irányában való kiterjesztésére is szükség van a játék és tanulási lehetőségek elegyének biztosítása révén, valamint azért, hogy a gyermekek jobb szociális háttérrel indulhassanak neki a formálisabb iskolai tanulási folyamatnak.

(16) Az oktatási és képzési rendszerek szervezési módja is megnehezítheti a hozzájutást. Elég rugalmasak-e a rendszerek? Biztosítanak-e bejutási pontokat minden szakaszban a korai gyermekkortól egészen az idősebb korig? Mennyire könnyű egy adott szakképesítési irányról átváltani egy másikra? Lehetővé teszi-e minden tanulási pálya a felsőoktatásba, továbbképzésbe, illetve felsőfokú szakképzésbe való haladást? Az ilyen kérdések határozzák meg a saját körülményekkel és ambíciókkal rendelkező egyének lehetőségeit a tanulásban való előrejutásra, illetve az abból való kilépésre vagy az oda való vissza nem térésre.

Legyenek az egyes tagállamokban, iparágakban, foglalkoztatási ágazatban, illetve vállalatoknál kidolgozott egész életen át tartó tanulásra célzó konkrét intézkedések bármilyenek is, a lényegi szempont az emberi erőforrásokba való befektetés növelése és a szükséges pénzeszközök előteremtése. Ez megköveteli a felelőségek megosztásának, a szociális partnerek bevonásának, az állami és magánszektor közötti társulások, valamint az egész életen át tartó tanulásban való részvétel közösen finanszírozási lehetőségeinek kultúrája irányában való elmozdulást.

2.2.2 (15) A tanulás vonzóbbá tétele

A tanulásra való egyéni motiváció és a tanulási lehetőségek sokfélesége jelentik az egész életen át tartó tanulás sikeres megvalósításának végső kulcsát. Ez annyit tesz, hogy meg kell találni az egyén tanulásának támogatási módjait ösztönzőkön segítségével mind a formális oktatásban, mind a munkakörnyezetben. Ugyanakkor azt is biztosítanunk kell, hogy az ösztönzők a helyükön legyenek akkor is, amikor a fiatalokat a továbbtanulás lehetőségének megfontolására kell biztatni a munka életképes alternatívájaként. A szakmai tapasztalat érvényesítését szolgáló rendszereket is ki kell dolgozni azok támogatására, akik a munkaerőpiacról kerülnek be a képzésbe.

2.2.3 (17) Az aktív polgári lét, az esélyegyenlőség és a társadalmi kohézió támogatása

A tanulási folyamat része az aktív polgári lét érvényre juttatása. Az aktív polgári lét középpontjában az áll, hogy részt vesz-e az egyén, és ha igen, hogyan vesz részt a társadalmi és gazdasági élet minden területén, milyen lehetőségekkel és veszélyekkel szembesül ennek során, továbbá milyen mértékben érzi úgy, hogy hozzátartozik és beleszólhat annak a társadalomnak az ügyeibe, amelyikhez tartozik. Az aktív polgári létet és a foglalkoztatottság érvényre juttatását egymást kiegészítő fogalmakként kell látnunk. Mindkettő azon múlik, hogy az emberek megfelelő és naprakész tudással és készségekkel rendelkezzenek ahhoz, hogy a gazdasági és társadalmi élet részesei és hozzájárulói lehessenek egész életükön keresztül. Ilyen szempontból is fontos csökkenteni az iskolai bukásokat. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy a nem-formális tanulás is elősegíti a fiatalok foglalkoztatási lehetőségeit, továbbá fejleszti jártasságaikat és készségeiket.

Mivel az oktatás és képzés eszközt jelentenek a társadalom kezében, úgy kell őket használni, hogy egy olyan társadalom irányában hassanak, amelyet szeretnénk. Ez annyit tesz, hogy az oktatási és képzési rendszerek arra kell vezessék az embereket, hogy elismerjék, a rasszizmusnak és az intoleranciának nincs helye társadalmunkban; a bármilyen - akár nemi, vallási, bőrszín vagy származási - alapon történő megkülönböztetés elfogadhatatlan. Ahogy a tanulás egyre fontosabbá

válí a tudásalapú társadalomban, és ahogy az emberek az aktív részvétel felé haladnak, nyitva kell elóttük állniuk az oktatáshoz és képzéshez való hozzájutás lehetőségei. A polgárok oktatási és képzési rendszereken keresztül való fejlődése érdekében kell ösztönözni a különböző érdekeltek részvételét.

2.3. 3. SZÁMÚ CÉLKITŰZÉS: AZ OKTATÁSI ÉS KÉPZÉSI RENDSZEREK MEGNYITÁSA A TÁGABB VILÁG IRÁNYÁBAN

(22) Egyetértés van abban, hogy az oktatási és képzési rendszereket meg kell nyitni a társadalom más részei felé úgy helyi és nemzeti szinten, mint ahogy nemzetközi szinten is.

Először is, az egyének életük során, mind szakmailag, mind földrajzilag tanúsított nagyobb mobilitása miatt van szükség erre a nyitásra. Másodszor, nekünk is szükségük van olyan állampolgárokra, akik konkrét szakképzettségükön túlmenően képesek másokkal együtt dolgozni és kommunikálni a nemzeti határokon is átnyúlva; ez az egyik módja annak, ahogy Európa alkalmazkodik a világgazdaság jelentette kihívásokhoz. Végül, minden polgárnak meg kell szereznie az egyre inkább nemzetközi és multikulturális társadalomban szükséges készségeket.

Ugyanakkor Európának szembe kell néznie azzal a kihívással, hogy oktatási és képzési rendszereit versenyképesé tegye. Az emberek maguk kívánják eldönteni, hogy hol fejezhessék be képzésüket. Ezért világos stratégiákat kell megfogalmazni az európai oktatási és képzési rendszerek európaiak és Európán kívüliek számára jelentett vonzerejének fokozása érdekében.

Az európai országoknak külön-külön is szembe kell nézniük az oktatási és képzési rendszerek alakításának olyan kihívásaival, amelyek könnyebben kezelhetők együttes erővel. Mi több, az Európai Unió bővítésének tükrében erősíteni kell az oktatási és képzési területen a nem-EU országokkal folytatott együttműködést is. Ezzel összefüggésben öt konkrét közbenső célkitűzés tűnik ki.

2.3.1 (25) A munkavállalói étellel és kutatással, valamint a társadalom egészével viselt kapcsolatok erősítése

Széles körben elismert az az igény, hogy az iskolák és oktatási intézmények viszonyuljanak a munka világához. A képzés terén a munkahelyi elhelyezés igen értékes a foglalkoztatási lehetőségek bővítésében, valamint a munka világába történő bepillantás lehetőségében. A munkaadókkal való kapcsolatok is fontosak, például azért, hogy az oktatóknak rálátást kínál a jövőbeni szükséges készségekre nézve.

Az oktatási és képzési rendszereken belül a hozzáállás olykor igen zárkózott volt a külső befolyások irányában - ennek nem kis mértékben volt az oka az oktatási és képzési rendszerek mérete és összetettsége, az alkalmazásukban és befolyásuk alatt álló emberek száma, valamint a nekik tulajdonított politika jelentőség. Ugyanakkor a társadalom minden érdeke azt kívánja, hogy ösztönözve legyen az oktatási és képzési rendszerek iránti szélesebb körű külső érdeklődés. Az oktatási és képzési rendszereknek be kell látniuk, hogy mit tanulhatnak ebből a tanulók motiválása, valamint az oktatási és képzési intézmények szellemiségének átformálása tekintetében.

Az európai versenyképesség szempontjából azt is fontos látni, hogy az oktatási és képzési rendszerek a nemzeti és európai innováció és haladás részét jelentik. Az oktatási intézmények, üzleti vállalkozások, kutatóintézetek és nagyobb állami szektorbeli partnerek közötti együttműködést ösztönözni kell.

2.3.2 A vállalkozási szellem fejlesztése

A lisszaboni megállapítások aláhúzzák annak szükségét, hogy az európai társadalmaknak vállalkozóbbakká kell válniuk. Rámutatnak annak szükségére, hogy *“az újító vállalkozások beindításának és fejlesztésének kedvező környezet”* kell teremteni, valamint arra is, hogy Európának általában véve is előre kell lépnie ezen a téren. Az oktatásnak és képzésnek lehetőséget kell biztosítania a vállalkozások beindításához és vezetéséhez szükséges készségek megszerzésére.

A vállalkozó szellem az üzleti tevékenységnél tágabb fogalom - egy aktív és reaktív szellem -, amelyet az egész társadalomnak értékelni és ösztönözni kell. Az oktatási és képzési

intézményeknek ezért az oktatás és a képzés során végig ösztönözniük kell a tanulók készségeit és vállalkozó szellemét.

2.3.3 (11) Idegen nyelvek tanulásának fokozása

Az idegen nyelvek tanulásának fokozása alapvető fontosságú annak érdekében, hogy Európa kiaknázza lehetőségeit, legyenek azok gazdaságiak, kulturálisak vagy társadalmiak. Európa többnyelvű, az idegen nyelvi képzésnek ezt tükröznie kell - és egyre növekvő mértékben tükrözi is. Az idegen nyelveknek az oktatás és képzés részeként való tanulása nem csak az egyén kulturális gazdagodása miatt fontos, hanem a mobilitás és az európai versenyképessége fokozása végett is.

A korai idegen nyelv tanulás kulcsfontosságú lehet a későbbi nyelvi sikeresség szempontjából is. Nem csak az idegen nyelv fogalmát ülteti el a gyermeki elmében egy olyan időszakban, amikor az a legfogékonyabb, hanem az adott társadalom szomszédai és partnerei iránti érdeklődést is újszerű módokon kelti fel. Ösztönözni kell a kérdéses terület további kezdeményezéseit.

Ugyanakkor az idegen nyelv terén szerzett jártasság jobban érhető el akkor, ha az az anyanyelv szilárdabb ismeretén alapul. Az idegen nyelv tanulását és az anyanyelv elsajátítását, mind szóban, mind írásban egymást kiegészítő eszközökként kell ösztönözni annak érdekében, hogy a polgárok jobban felkészüljenek a ma társadalmának kihívásaira.

2.3.4 (24) A mobilitás és a csereprogramok fokozása

Az elmúlt mintegy 10 év során, nem elhanyagolhatóan a közösségi csereprogramok, mint például a „Socrates”, a „Leonardo da Vinci” és az „Ifjúság (Youth) által felkeltett érdeklődés miatt, számos oktatási és képzési intézmény nyitott a mobilitás és az csereprogramok irányában.

A csereprogramok keretében a résztvevők újszerűen láthatják a világot - gyakorlati lehetőséget biztosítanak az idegen nyelvi készségek használatára, motiválják a hallgatókat, tanárokat és oktatókat, továbbá lehetőséget teremtenek a világgal való érintkezésre. A nemzetközi csereprogramok egyben új megközelítésbe helyezik a tanulási folyamatot és, továbbá lehetőséget kínálnak a tanárok és oktatók számára arra, hogy külföldi kollégáikkal megosszák a bevált gyakorlatot, illetve tanuljanak egymástól.

A mobilitási cselekvési tervre vonatkozó határozatot elfogadó nizzai Európai Tanácsban született döntés arról, hogy itt az ideje fokozni és demokratizálni a mobilitást és a csereprogramokat, továbbá szélesíteni az érintett tevékenységekben részt vevő oktatási és képzési intézmények körét. Ez azt is jelenti, hogy az erőforrásokat olyan oktatási és képzési intézmények felé kell irányítani, amelyek még nem aktivizálták magukat a mobilitás és a csereprogramok terén.

2.3.5 (22, 30) Az európai együttműködés erősítése

Jövőbe tekintő oktatás- és képzéspolitikai már nem alakítható anélkül, hogy tekintettel lennénk az Európában és a világ egészében bekövetkező fejlődésre. Valódi együttműködési területet kell teremtenünk polgáraink és oktatási intézményeink részére, ugyanis ez jelenti az oktatásban és képzésben a határok nélküli Európát. Ez feltételezi az erősödő határokon átnyúló együttműködést, a képzési intézmények rendszerezett hálózatokba szervezését, az akkreditációs rendszerek fejlesztését, valamint a szakképesítések és diplomák széles körű elismerését.

Jó példa erre az együttműködésre a bolognai folyamat, amelyet az Európai felsőoktatási térre vonatkozó és 29 európai ország képviselői által 1999-ben aláírt nyilatkozat (Declaration on a European Higher Education Area) kezdeményezett. Egy másik ágazatból vett példa a szintén 1999-ben nyolc európai ország által aláírt Firenzei Nyilatkozat az „Európai tanulásról” (Learning in Europe).

A demokratikus polgárság oktatását az Európai Unió határain túl is terjeszteni kell. A csatlakozni kívánó országokkal, illetve a délkelet-európai országokkal folytatott stratégiai együttműködésnek kell megalapoznia az európai társadalom kialakulását. Ugyanakkor az európai együttműködésnek figyelembe kell vennie, többek között, az oktatás terén tevékenykedő olyan nemzetközi szervezetek értékes munkáját és tapasztalatait, mint például az UNESCO, az OECD és az Európa Tanács.

III. AZ OKTATÁS JÖVŐBENI SZEREPE A LISSZABONI TALÁLKOZÓT KÖVETŐEN

Az Unió jövője szilárd elkötelezettséget követel az oktatás és képzés világától. Megköveteli, hogy az oktatási és képzési rendszereket úgy lehessen alakítani és fejleszteni, hogy azok a tudásalapú társadalomban mindenki által igényelt készségeket és jártasságokat adják át; hogy az egész életen át tartó tanulás vonzó és kifizetődő legyen; továbbá a társadalom minden tagjához eljusson, az oktatástól és képzéstől akármilyen távolállónak is tartsák azok magukat, mégpedig a készségeik fejlesztésére alkalmas és azokat optimálisan hasznosító módokon.

(32) A jelentésben meghatározott három konkrét célkitűzésben megfogalmazott munkaprogram alapvető fontosságú és egyben hatalmas munkával látja el az Oktatási Tanácsot az elkövetkező évtizedre nézve. Az európai oktatási és képzési együttműködés új munkamódszereire vonatkozó határozatában¹ (más néven az „állandó napirenden”) a Tanács kiemelte a közösségi szintű cselekvések koherens megközelítésének, valamint az elkövetkező évek politikai vitái és feladatai strukturált keretének szükségét. Ez jobb folytonosságra, hatékonyságra és gazdaságosságra, valamint a közösségi együttműködés politikai hatásának erősítésére ad lehetőséget. Ha tényleg meg akarjuk valósítani a tudásalapú társadalmat, akkor az oktatási és képzési folyamatok minden szereplőjének készen kell állnia a tanulásra; és a „koordináció nyílt módszerében” foglalt tagállamok közötti kölcsönös tanulás az egyik módja a polgárnak nyújtott szolgáltatás minőségének javítására.

(33) A 2001. év során az Oktatási Tanács, a Bizottsággal együttműködve meg fogja határozni, hogy

- ◆ miként kell mérni a konkrét célkitűzések elérését;
- ◆ milyen konkrét feladatokat kell elvégezni európai szinten az egyes érintett területeken;
- ◆ milyen területek alkalmasak a szakmabeliek körében folytatott áttekintésre, a bevált gyakorlat kicserélésére, valamint azt, hogy a haladás miként mérhető a referenciaértékekhez;
- ◆ milyen területeken lesz szükség indikátorokra, továbbá, hogy meg kell-e határozni új indikátorokat vagy használhatók-e a jelenlegi indikátorok.

Az említett folyamat eredménye lesz az Oktatási Tanács által a 2002. tavaszán megrendezésre kerülő Európai Tanács elé terjesztendő újabb jelentés tárgya. Az Oktatási Tanács azt követően rendszeres időközönként tervez jelentést benyújtani az Európai Tanácshoz a lisszaboni Európai tanácson kapott megbízás végrehajtásáról annak érdekében, hogy tevékenyen hozzájáruljon az ott rögzített stratégiai célok eléréséhez.

Ezzel párhuzamosan kell figyelembe venni azt, ahogyan az oktatás és képzés megjelenik a luxembourgi és cardiffi folyamatokban, a Szociális Napirend (Social Agenda) megvalósításában, valamint a Bizottság éves Összegző Jelentésében (Synthesis Report).

Figyelembe kell venni továbbá azt is, ahogyan a Bizottság által az egész életen át tartó tanulásra vonatkozóan kezdeményezett egyeztetések eredménye beépíthető a jelen jelentés eredményeként előálló munkaprogramba.

(34) Az Európai Tanács rámutat arra, hogy a 149. és 150. cikkek jogi rendelkezései az irányadóak az említett szakterületeken, és ezért minden olyan munka tekintetében irányadóak, amelyek elvégzésére a „koordináció nyílt módszere” megvalósításának részeként kerül sor.

¹ A Tanács 1999. december 17-i Határozata *Az új évezred küszöbén: új munkafolyamatok kidolgozása az európai oktatási és képzési együttműködés érdekében* ('Into the new millennium: developing new working procedures for European co-operation in the field of education and training' az Official Journal C8 száma 12.1.2000, 6. old.
